

Δημήτριος Αθαν. Κωστόπουλος

Η δράση του Καπετάν Παναγιώτη Παπατζανατέα στον Βάλτο των Γιαννιτσών κατά τον Μακεδονικό Αγώνα

Η παλλαϊκή γνώση των ιστορικών γεγονότων του Μακεδονικού Αγώνα και η εξύψωση των Μακεδονομάχων σε μεγάλους εθνικούς ήρωες είναι κρίσιμα ζητήματα για την ολοκλήρωση της εθνικής συνείδησης του λαού μας. Η καθυστέρηση για ένα περίπου αιώνα αυτού του εθνικού χρέους κρατά την εθνική συνείδηση του νεοέλληνα ελλειμματική και αναποτελεσματικές τις αντιστάσεις του στα υπονομευτικά σχέδια κατά της Μακεδονίας και στις απόπειρες παραχάραξης της Ελληνικής ιστορίας, καθώς και αλλοίωσης της εθνικής μας ταυτότητας. Με το συνέδριο αυτό εκπληρώνεται ένα τέτοιο χρέος και αξίζουν συγχαρητήρια στους διοργανωτές του.

Ένας μεγάλος εθνικός ήρωας υπήρξε και ο Μακεδονομάχος Καπετάν Παναγιώτης Παπατζανατέας, από την Καρδαμύλη της Μάνης. Ως άνθρωπος ήταν έντιμος, ανιδιοτελής και σεμνός, και ως αγωνιστής θαρραλέος, αποφασιστικός και οξυδερκής πολεμιστής, του οποίου η δράση έκρινε την έκβαση του αγώνα στην Λίμνη των Γιαννιτσών. Ο Παναγιώτης Παπατζανατέας ήταν επιλοχίας Υλικού του Ελληνικού Στρατού. Τον Μάρτιο του 1905 ενημερώθηκε από τον

Παναγιώτης Παπατζανατέας
(Καπετάν Παναγιώτης)

Αλέξανδρο Μαζαράκη για την αποστολή ανταρτικών σωμάτων στην Μακεδονία και προσπάθησε να καταταγεί αρχικά στο σώμα του Κων/νου Μαζαράκη, ο οποίος είχε κατέβει τότε στην Αθήνα για να στρατολογήσει εθελοντές, και μετά στο σώμα του λοχαγού Μωραΐτη, αλλά οι περιστάσεις δεν το ευνόησαν. Από τον Απρίλιο έως τον Δεκέμβριο του 1905 εργάστηκε εθελοντικά για τον Μακεδονικό Αγώνα στο Κέντρο των Αθηνών υπό τον Αλέξανδρο Μαζαράκη, μεταφέροντας στον Πειραιά όπλα, πυρομαχικά και αλληλογραφία, που φορτώνονταν σε πλοία για να μεταφερθούν στην Μακεδονία. Επιπλέον, προσέφερε τις υπηρεσίες του και στο Άσυλο των Μακεδόνων, όπου παραλάμβανε άρρωστους και τραυματίες που έφθαναν από την Μακεδονία και τους οδηγούσε σε γιατρούς. Ακόμη, εργαζόταν και στην Επιτροπή Περιθάλψεως, μία εθελοντική οργάνωση κοινωνικής πρόνοιας που είχε συγκροτήσει η Ναταλία Μελά με άλλες κυρίες, η οποία φρόντιζε τα θύματα της τρομοκρατίας των βουλγαρικών κομιτάτων, τραυματίες, ορφανά, άστεγους, που έφθαναν στην Αθήνα. Από τότε φάνηκαν δύο από τις αρετές του Παναγιώτη Παπατζανατέα: η ανιδιοτέλεια και η αφιλοκέρδεια. Πράγματι, τόσο ο Αλέξανδρος Μαζαράκης, όταν έφευγε για την Μακεδονία, όσο και οι κυρίες της Επιτροπής Περιθάλψεως του προσέφεραν δώρα, επειδή εργαζόταν χωρίς επιμίσθιο. Ο Παπατζανατέας όμως τα αρνήθηκε, γιατί θεωρούσε ότι προσέφερε την εργασία του για ιερό σκοπό. Επίσης, ο Κων/νος Μαζαράκης, που διαδέχθηκε τον Αλέξανδρο στο Κέντρο Αθηνών, αλλά και ο Κακουλίδης, του πρότειναν ξανά να δεχθεί επιμίσθιο, επειδή η δουλειά που έκανε ήταν εξαντλητική, μένοντας συχνά νηστικός μέχρι το βράδυ, αλλά ο υπερήφανος Μανιάτης αρνήθηκε.

Τον Ιανουάριο του 1906 αποφασίστηκε από το Κέντρο της Θεσσαλονίκης να καταταγεί ο Παπατζανατέας με οκτώ άνδρες στην Λίμνη των Γιαννιτσών, ως υπαρχηγός του σώματος του ανθυπολοχαγού Μιχαήλ Αναγνωστάκου (Καπετάν Ματαπά). Αφού έγιναν οι προετοιμασίες και έλαβε οδηγίες από τον Λάμπρο Κορομηλά, ο οποίος βρισκόταν τότε στην Αθήνα, αναχώρησε με ένοπλο σώμα οκτώ ανδρών στις 29 Φεβρουαρίου για την Λάρισα, με προορισμό το

Σφραγίδα Παναγιώτη
Παπατζανατέα

Τσάγεζι. Η άφιξη του στην Μακεδονία ήταν μία πραγματική Οδύσσεια. Μετά από ταλαιπωρίες και περιπλανήσεις, ώσπου να βρει τον δρόμο για το Τσάγεζι μέσα στο δυνατό ψύχος, αναγκάστηκε να μείνει εκεί με τους άνδρες του επί ένδεκα ημέρες, επειδή το πλοίο που θα τους παραλάμβανε συνελήφθη από τις Οθωμανικές αρχές στην Χαλκιδική, όπου μετέφερε το σώμα του ανθυπολοχαγού Κοσμόπουλου. Μετά από τηλεγραφική επικοινωνία με τον Κων/νο Μαζαράκη, έλαβε εντολή από το Κέντρο της Λάρισας να οδηγήσει το σώμα του στον προορισμό του με πεζοπορεία, χωρίς να γίνει αντιληπτό. Ο ίδιος έφθασε στο χωριό Τατάρ μέσω Τεμπών από τα χωριά Μπαμπάς και Μακρουχώρι, ενώ οι άνδρες του μέσω Ολύμπου. Στο Τατάρ έμεινε δεκαπέντε ημέρες, περιμένοντας από την Λάρισα τον Σπυρο-Μήλιο, ο οποίος τους έφερε χρήματα για να συνεχίσουν. Εκεί συνάντησε και το σώμα του κρητικού οπλαρχηγού Εμμανουήλ Μπενή, που προοριζόταν επίσης για την Λίμνη των Γιαννιτών. Κατόπιν προωθήθηκαν στο χωριό Μπουσουλάρι, όπου έμειναν για είκοσι τέσσερις ώρες σ' ένα σταύλο, επειδή οι κάτοικοι του χωριού αρνήθηκαν να τους δεχθούν. Αφού ήρθε εκεί και ο οπλαρχηγός Ιωάννης Σακελλαρόπουλος (Καπετάν Ζήριας), έφθασαν με νυκτερινή πορεία στον Οθωμανικό συνοριακό σταθμό Αργυροπούλι την νύκτα της 26ης Μαρτίου 1906 και πέρασαν την συνοριακή γραμμή. Ύστερα από πολυήμερη πορεία με παγετό και έλλειψη τροφίμων, έφθασαν το Πάσχα του 1906 μέσω Κοκκινοπλού και Ρητίνης στον Αλιάκμονα, όπου συνάντησαν τον ανθυπολοχαγό Νικόλαο Ρόγκα (Καπετάν Κολιός), ο οποίος έδωσε στον Παπατζανατέα 14 λίρες για τα έξοδα της πορείας του σώματος και οδηγίες για να συνεχίσει την πορεία του μέχρι την σκάλα της Τριχοβίτσας. Με συρόμενη βάρκα, το λεγόμενο «Κακοβίτικο καράβι» πέρασαν νύχτα τον Αλιάκμονα και έφθασαν το πρωί στο χωριό Μέτσι, όπου πληροφορήθηκαν ότι την προηγούμενη ημέρα οι Βούλγαροι είχαν πυρπολήσει το χωριό Νησί. Την νύχτα ξεκίνησαν για το χωριό Τριχοβίτσα και από την σκάλα της Τριχοβίτσας έφθασαν με πλάβες στην καλύβα της Τούμπας ή Τριχοβίτσας, όπου ήταν η έδρα το σώματος του ανθυπολοχαγού Μιχαήλ Αναγνωστάκου (Καπετάν Ματαπά), υπεύθυνου της δυτικής πλευράς της Λίμνης των Γιαννιτών. Μόλις έφθασε ο Παπατζανατέας στην Τριχοβίτσα η πρώτη του ενέργεια ήταν να δώσει στον Καπετάν Ματαπά απολογισμό για την διαχείριση των 14 λιρών που του έδωσε ο Καπετάν Κολιός και να επιστρέψει το περίσσευμα.

Τον Απρίλιο του 1906 δρούσαν στην Λίμνη των Γιαννιτών 50 έως 55 άνδρες με γενικό αρχηγό της Λίμνης τον ανθυπολοχαγό Ρήγα (Καπετάν Καβο-

ντόρο) που είχε την έδρα του στην καλύβα του Τσέκρι, στην ανατολική πλευρά της Λίμνης. Γενικός αρχηγός της Μακεδονικής Άμυνας της περιοχής Βερόμιου (Βέροια, Νάουσα, Έδεσσα) ήταν ο ανθυπολοχαγός Ρόγκας (Καπετάν Κολιός). Οι Βούλγαροι διέθεταν στην Λίμνη δύναμη ανώτερη των 200 ανδρών, που το μεγαλύτερο μέρος της ήταν εγκατεστημένο στην δυτική πλευρά της Λίμνης, στις καλύβες της Μπαλίτζας, Ζερβοχωρίου και Γκολο-Σέλο, όπου είχε την έδρα του ο αρχηγός των Βουλγαρικών συμμοριών βοεβόδας Αποστόλ. Αφού αναπαύθηκε για λίγο, τις πρώτες ημέρες της εγκατάστασής του στην Τριχοβίτσα, στην δυτική πλευρά της Λίμνης, ο Παπατζανατέας ενημερώθηκε για την διαμόρφωση του χώρου και τις συνθήκες δράσης στην Λίμνη, αλλά και εγκλιματίστηκε στο ιδιαίτερο περιβάλλον. Τότε γνωρίστηκε και με τον τοπικό οπλαρχηγό Γκόνο Γιώτα, του οποίου τις συμβουλές θεωρούσε πολύτιμες. Μετά άρχισε η δράση. Την ημέρα έβγαινε περιπολίες στην Λίμνη με τις πλάβες, αναζητώντας βουλγαρικές καλύβες και έστηνε ενέδρες στους Βουλγάρους κομιτατζήδες. Σε μία τέτοια ενέδρα στην θέση Μπαλίτζα, που έγινε από κοινού με τον Οθωμανικό στρατό, έμεινε στο νερό επί τριάντα ώρες. Οι Βούλγαροι όμως είχαν ειδοποιηθεί και έκαψαν τις καλύβες, βούλιαξαν δε και τις πλάβες. Κατά τις περιπολίες έκαψε μία Βουλγαρική καλύβα στην θέση Ιτιά και μία στην θέση Αλωνάκι, μεταξύ Μπλασνίτσοβο και Πρίσνας, το βόρειο μέρος της Λίμνης.

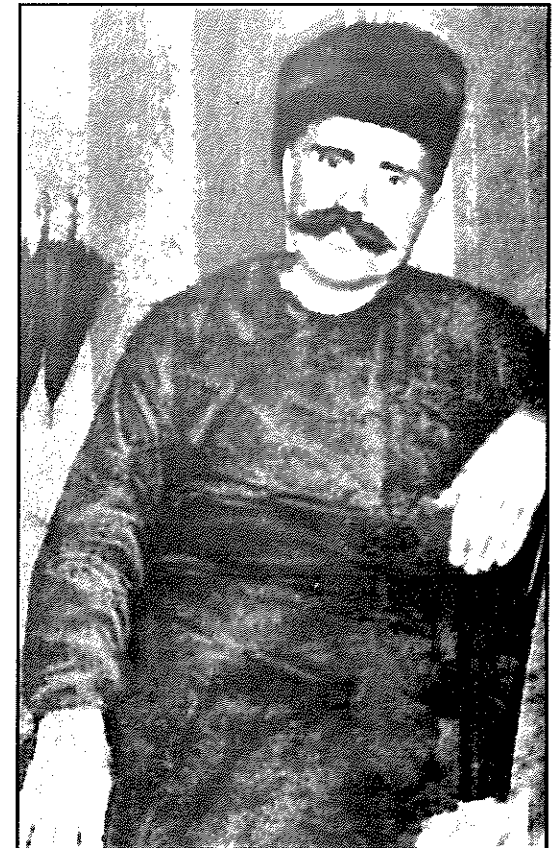
Τις νύχτες εξορούσε με άλλους οπλαρχηγούς στα γύρω χωριά για να εμψυχώσει τους Έλληνες από την βουλγαρική και Τουρκική τρομοκρατία και να τους κατηχήσει. Στις 22 Απριλίου 1906 ο Καπετάν Ματαπάς, ο οποίος είχε εντωμεταξύ γίνει γενικός αρχηγός της Λίμνης, λόγω αποχωρήσεως του ανθυπολοχαγού Ρήγα, ανέθεσε στο σώμα του Παπατζανατέα, μετά από διαταγή του Κέντρου Θεσσαλονίκης, καθώς και στο σώμα των Ταμβάκη και Γκόνου Γιώτα, να κόψουν τον Δρόμο Γιαννιτών - Βέροιας στην περιοχή του Μπλασνίτσοβο. Η αποστολή αυτή σήμαινε ότι έπρεπε να σκοτώσουν μερικούς Βούλγαρους στο δρόμο αυτό για να γνωρίζουν ότι δρουν εκεί Ελληνικά σώματα, ώστε ν' αποκοπεί η επικοινωνία τους με την Βέροια. Και ενώ το σώμα του Ταμβάκη πέτυχε τον σκοπό του, επειδή ο Καπετάν Γκόνος Γιώτας γνώριζε την περιοχή, το σώμα του Παπατζανατέα δέχθηκε επίθεση του τουρκικού στρατού από το χωριό Βλάσι και κατέφυγε στο δάσος του Γκολο-Σέλο. Από εκεί το σώμα του Παπατζανατέα έχασε τον προσανατολισμό του και μπήκε σε μία πολυήμερη περιπετειώδη περιπλάνηση λόγω απειρίας του οδηγού. Στο χωριό Γεννίκιοι, όπου κατευθύνθηκε, οι κάτοικοι το έβαλαν στα πόδια και εξαφανί-

σθηκαν. Ο Παπατζανατέας μπόρεσε να συλλάβει έναν Ρουμανίζοντα, και αφού προσποιήθηκε και αυτός τον Ρουμανίζοντα, του απέσπασε πληροφορίες και τον χρησιμοποίησε ως οδηγό. Πέρασαν τον ποταμό Βετίτσα και περιπλανήθηκαν στην βαλτώδη περιοχή Ζερβοχωρίου και Αγίας Μαρίνας, όπου αναγκάστηκαν να τρώνε κορυφές από άγρια κλήματα και βλαστούς χόρτων. Πεινασμένοι και άπντοι οι άνδρες του Παπατζανατέα βρέθηκαν στο χωριό Μικρογούζι, στον δημόσιο δρόμο Θεσσαλονίκης - Βέροιας, οι κάτοικοι του οποίου αρνήθηκαν να τους δεχθούν. Τελικά ένας Έλληνας βοσκός από το χωριό Σταυρός τους έφερε λίγα τρόφιμα και κάτοικοι του Σταυρού τους οδήγησαν μέσω του χωριού Καβάσιλα στην καλύβα της Τριχοβίτσας. Μετά απ' αυτά ο Καπετάν Ματαπάς διέταξε τον Παπατζανατέα να τιμωρήσει τους κατοίκους του Μικρογουζιού. Ο Παπατζανατέας με το σώμα του και το οπλαρχηγό Μπενή πήγαν νύχτα στο Μικρογούζι, εισέβαλαν στο σπίτι του μισθοφόρου του Ρουμανικού Κράτους Γκολέτσα και τον εξανάγκασαν να καλέσει εκεί και άλλους Ρουμανίζοντες, καθώς και τον Έλληνα Μουχτάρη, που ήταν ανεκτικός στην Ρουμανική προπαγάνδα. Συνέλαβαν επτά άτομα, από τα οποία εκτέλεσαν τα τέσσερα, ενώ τους τρεις κράτησαν αιχμάλωτους, τους οποίους ανέκριναν και άφησαν ελεύθερους μετά από μερικές ημέρες. Κατόπιν έστειλε γράμμα στον Μπέη του Μικρογουζιού Χατάμπη, με το οποίο του ζήτησε να διώξει από το χωριό όλους τους Ρουμανίζοντες, διαφορετικά θα έκαιγε όλα τα σπαρτά του Μικρογουζιού και του Προδρομού. Ο Χατάμπης του πρόσφερε 500 λίρες και όπλα, τα οποία ο Παπατζανατέας αρνήθηκε και του έθεσε προθεσμία να κάψει τις καλύβες των Ρουμανιζόντων και να διώξει από το Μικρογούζι τον Ρουμανίζοντα Χατζή Βασίλειο, ο οποίος πρόδιδε τις κινήσεις των Ελληνικών σωμάτων στις βουλγαρικές συμμορίες. Ο Χατάμπης εκτέλεσε όλους τους όρους του Παπατζανατέα.

Στις 20 Μαΐου 1906 έλαβε εντολή να κόψει τον δρόμο Γιαννιτσών - Έδεσσας. Με σώμα από 12 άνδρες και τους τοπικούς οπλαρχηγούς Γκόνο Γιώτα και Ντίνα έφθασαν στο χωριό Βερτικόν μετά από νυκτερινή πορεία οκτώ ωρών με χαλάζι, όπου έστησαν ενέδρα. Το μεσημέρι της άλλης ημέρας πέρασε ομάδα χωρικών από τους οποίους συνέλαβαν τέσσερα άτομα, ενώ διέφυγαν τρία. Από τους συλληφθέντες εκτέλεσαν τους τρεις Βουλγάρους και άφησαν ελεύθερο τον ένα, ο οποίος ήταν Έλληνας που τον αναγνώριζε ο Γκόνος Γιώτας. Στα χείλη των φονευθέντων ο Παπατζανατέας άφησε σημείωμα με την σφραγίδα του, που έγραφε: «Τέτοιον θάνατο απολαμβάνουν όσοι εγκαταλείπουν την Ορθόδοξον θρησκείαν των και προσέρχονται στο σχίσμα των Βουλ-

γάρων». Οι τρεις διαφυγόντες ειδοποίησαν αμέσως την Βουλγαρορωμούνικη συμμορία του Ρουμανίζοντα Χασάπη, που βρισκονταν πολύ κοντά, αλλά δεν τόλμησε να αντιδράσει.

Στις 5 Ιουνίου 1906 έλαβε εντολή από τον Καπετάν Ματαπά να έρθει στην ανατολική πλευρά της Λίμνης για να επιτεθεί στο χωριό Αλάρ, έξω από τα Γιαννιτσά. Η επίθεση έγινε με σώμα 24 ανδρών που χωρίστηκε σε τρεις ομάδες. Η ομάδα του Παπατζανατέα, με την κάλυψη της ομάδας του οπλαρχηγού Χατζή, επιτέθηκε στους Βούλγαρους σκοπούς του χωριού και έδωσε μάχη με τους χωρικούς που πυροβολούσαν μέσα από τα σπίτια. Η ομάδα, όμως, του Χαράλαμπου Κωστόπουλου δεν πέτυχε στην αποστολή της, που ήταν να ρίξει μία βόμβα έξι οκάδων από την καπνοδόχο ενός χαμηλού σπιτιού, από το οποίο γινόταν η αντεπίθεση των Βουλγάρων. Λίγες ημέρες αργότερα, κατά τη διάρκεια περιπολίας που έκανε ο Παπατζανατέας στην ανατολική πλευρά της Λίμνης, ανακάλυψε αρχικά μία νέα Βουλγαρική σκάλα κοντά στα Γιαννιτσά και κατόπιν μία νέα Βουλγαρική καλύβα στην θέση Αλήμπη Λάκα. Στις 11 Ιουνίου 1906 ο Καπετάν Ματαπάς αποφάσισε με σώμα 40 ανδρών και με 13 πλάβες να εξερευνησει την περιοχή της νέας Βουλγαρικής εγκατάστασης, για να καταστρώσουν σχέδιο επίθεσης. Το τμήμα του Παναγιώτη Παπατζανατέα βρέθηκε σε απόσταση λίγων μέτρων από την νέα Βουλγαρική Καλύβα και δέχθηκε επίθεση τόσο από τους σκοπούς, όσο και από τους ένοπλους της καλύβας. Ακολούθησε μάχη, στην οποία ο Παπατζανατέας πολέμησε ηρωικά, καλυπτόμενος από το

**Παναγιώτης Παπατζανατέας
μεταμφιεσμένος σε ντόπιο χωρικό**

τμήμα του Καπετάν Ματαπά, μέχρι που του τελείωσαν τα φυσίγγιά του. Στην μάχη αυτή το Ελληνικό σώμα έχασε δύο άνδρες, ενώ σκοτώθηκαν έξι Βούλγαροι, μεταξύ των οποίων και ο αρχηγός τους Στέργιος Βλάχος, ενώ πνίγηκαν τρεις. Η επίθεση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να εγκαταλειφθεί από τους Βουλγάρους η καλύβα Αλήμπεη Λάκα και να σκοτωθούν άλλοι τρεις κατά την έξοδό τους στην σκάλα Γιαννιτσών.

Τον Ιούλιο του 1906 ο Παπατζανατέας έστειλε από την Τριχοβίτσα δύο επιστολές στους κατοίκους του χωριού Λικοβίστα, οι οποίοι είχαν προσχωρήσει στην Βουλγαρική Εξαρχία, αλλά η επιτροπή του χωριού δεν δέχθηκε τις επιστολές του. Τότε ο Παπατζανατέας βγήκε με το σώμα του από την Σκάλα Σκυλίτσι και έστησε ενέδρα έξω από την Λικοβίστα, κατά την οποία έπιασε αιχμάλωτους επτά χωρικούς, μεταξύ των οποίων ήταν ο Πρόεδρος της επιτροπής, ο Ταμίας και ένας προγυμναστής των χωρικών. Τους επτά αιχμάλωτους τους έφερε στην καλύβα της Τριχοβίτσας, όπου τους κράτησε είκοσι ημέρες και τους ανέκρινε. Από την ανάκριση συγκέντρωσε πολύτιμες πληροφορίες για την εσωτερική οργάνωση των βουλγαρικών κομιτάτων, για τις μεθόδους με τις οποίες εξαναγκάζονταν οι χωρικοί από τους Βούλγαρους να οπλίζονται και για την φορολογία που επέβαλαν στους χωρικούς. Κατόπιν έστειλε τους αιχμαλώτους στον Οπλαρχηγό Μπενή, ο οποίος εκτέλεσε τους πέντε απ' αυτούς, χωρίς να έχει τέτοια εντολή. Μετά από αυτά επισκέφθηκε τον Παπατζανατέα αντιπροσωπεία από την Λικοβίστα, που του έφερε αναφορά υπογεγραμμένη από όλους τους κατοίκους του χωριού, ότι αποκηρύσσουν την Βουλγαρική Εξαρχία και επιστρέφουν στο Πατριαρχείο. Ο Παπατζανατέας φρόντισε να σταλεί από το Κέντρο Θεσσαλονίκης παπάς και δάσκαλος, καθώς και αποζημίωση στις οικογένειες των εκτελεσθέντων. Τον Ιούλιο, επίσης, του 1906 ο Παπατζανατέας έστειλε άνδρες του σώματός του στο Μικρογούζι, που συνέλαβαν σε ενέδρα τον Ρουμανίζονα Νταούφα και τον Έλληνα Φίλιππα, ο οποίος πρόδιδε τις κινήσεις των Ελληνικών σωμάτων στα Βουλγαρικά κομιτάτα. Οι αιχμάλωτοι οδηγήθηκαν στην καλύβα της Τριχοβίτσας για ανάκριση, αλλά δεν ομολόγησαν τίποτα και γιαυτό εκτελέστηκαν. Την ίδια ημέρα ο Παπατζανατέας επιτέθηκε εναντίον ομάδας Βουλγάρων κομιτατζήδων που έκοβαν ραγάζι στην Πλάσσα, καλυπτόμενοι από την καλύβα του Γκόλο Σέλο. Η συμπλοκή προκάλεσε την επέμβαση του τουρκικού στρατού, που βρισκόταν πολύ κοντά, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν πέντε Βούλγαροι και να τραυματισθούν δύο. Στα τέλη Ιουλίου του 1906 ο Παπατζανατέας ανακάλυψε σε περιπολία που έκανε στην λίμνη την βουλγαρική καλύβα του Ζερβοχωριού, που ή-

ταν μία από τις σημαντικότερες θέσεις των Βουλγάρων. Άνοιξε δρόμο προσπέλασης και παρήγγειλε ξυλεία στην Βέροια για να κατασκευάσει πάτωμα και καλύβα κοντά στην Βουλγαρική, επειδή στο σημείο εκείνο, όπου ήταν πλήρως οργανωμένος ο κύριος όγκος των βουλγαρικών συμμοριών, δεν υπήρχαν ελληνικές καλύβες. Όμως, ο ανθυπολοχαγός Μακρόπουλος (Καπετάν Κλάπας), που ήταν τότε αρχηγός όλης της Λίμνης, τον εμπόδισε.

Εντωμεταξύ ο Παπατζανατέας είχε προσβληθεί από ελονοσία με υψηλούς πυρετούς και πήγε στο Κέντρο της Θεσσαλονίκης για θεραπεία. Στις 24 Αυγούστου του 1906 επέστρεψε στην Λίμνη, αφού ορίστηκε από το Κέντρο της Θεσσαλονίκης αρχηγός της δυτικής πλευράς της Λίμνης, με αποστολή να κατασκευάσει Ελληνικές καλύβες κοντά στις Βουλγαρικές καλύβες της περιοχής Αγίας Μαρίνας, Ζερβοχωριού και Γκόλο Σέλο, όπου ήταν το βουλγαρικό στρατηγείο. Μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1906 κατασκεύασε κοντά στην βουλγαρική καλύβα του Ζερβοχωριού μία μεγάλη και με φούρνο, που ονομάστηκε καλύβα του Παναγιώτη, από το όνομά του. Επίσης, κατασκεύασε ακόμη μία μικρότερη καλύβα κοντά στην Βουλγαρική καλύβα της Αγίας Μαρίνας, που χρησίμευε ως φυλάκιο. Η κατασκευή των δύο αυτών καλυβών ήταν ίσως από άποψη στρατηγικής η σημαντικότερη προσφορά του Παπατζανατέα στον Αγώνα της Λίμνης των Γιαννιτσών, γιατί η καλύβα του Παναγιώτη έγινε μετά από λίγες ημέρες το στρατηγείο του Τέλλου Αγαπηνού, του θρυλικού Καπετάν Άγρα, ο οποίος με ορμητήριο την καλύβα αυτή έκανε λίγο αργότερα την επίθεση στην βουλγαρική καλύβα της Κούγκας και εγκατέστησε την ελληνική καλύβαν της Κούγκας που έγινε η σφήνα σε απόσταση 400 μέτρων από τον κύριο όγκο των βουλγαρικών δυνάμεων και έκρινε την έκβαση του Αγώνα στη Λίμνη.

Τις πρώτες μέρες του Οκτωβρίου του 1906 ο Παπατζανατέας έμεινε κοντά στον Καπετάν Άγρα που μόλις είχε έρθει ως γενικός αρχηγός του Μακεδονικού Αγώνα της περιοχής Βερμίου και τον ενημέρωσε για τις συνθήκες διαβίωσης και στρατιωτικής δράσης, καθώς και για την κατάσταση του Αγώνα στην Λίμνη. Ο Άγρας αντί της Νάουσας εγκαταστάθηκε στην δυτική Λίμνη και δημιουργήθηκε τότε μεταξύ των δύο ανδρών αμοιβαία σχέση εμπιστοσύνης και φιλίας. Ο Παπατζανατέας προσβλήθηκε όμως ξανά από υψηλούς πυρετούς της ελονοσίας, από ρευματισμούς και αιμορραγίες από τις βδέλλες της Λίμνης και στις 12 Οκτωβρίου 1906 έφυγε στη Νάουσα για θεραπεία.

Ο Καπετάν Άγρας μετά τον τραυματισμό του στην μάχη της Κούγκας και την προσβολή του από την ελονοσία, κάλεσε επείγοντως τον Παπατζανατέα να

κατέβει στην Λίμνη, επειδή οι Βούλγαροι κατασκεύασαν νέα καλύβα, κοντά στην Ελληνική καλύβα της Κούγκας, για να επιτεθούν και να εκδιώξουν από εκείνη την θέση τους Έλληνες. Ο Παπατζανατέας, παρά την κατάσταση της υγείας του, οργάνωσε επίθεση με 12 άνδρες κατά της νέας Βουλγαρικής καλύβας, αφού απέκοψε τις Βουλγαρικές ενισχύσεις από το Ζερβοχώρι. Εκτός, όμως, από τα Βουλγαρικά πυρά, δέχθηκε και επίθεση από τον Τουρκικό στρατό, αλλά κατόρθωσε να διαφύγει επειδή γνώριζε άριστα την περιοχή. Λίγες ημέρες αργότερα κατασκεύασε δύο νέες καλύβες αριστερά της νέας Βουλγαρικής καλύβας, που τις επάνδρωσε με στρατολόγηση χωρικών, αποκόπτοντας με αυτό τον τρόπο την Βουλγαρική καλύβα από τις υπόλοιπες δυνάμεις. Ο Παπατζανατέας παρέμεινε στην Λίμνη και εγκαταστάθηκε στην καλύβα της Κούγκας, όπου μετά από λίγο έκτισε μεγάλη ελληνική καλύβα.

Στις 12 Δεκεμβρίου 1906 ο Παπατζανατέας έφυγε στην Αθήνα για να θεραπευθεί από την ελονοσία και τους ρευματισμούς και έμεινε εκεί για δύο μήνες. Ο ακούραστος όμως Μανιάτης και στην διάρκεια της θεραπείας του ανέλαβε και πάλι υπηρεσία στο Άσυλο των Μακεδόνων. Τόσο ο Αλέξανδρος Μαζαράκης, όσο και ο Λάμπρος Κορομηλάς τον συνεχάρηκαν για τα κατορθώματά του και του πρόσφεραν ως δώρο χρηματικό ποσό, το οποίο όμως αρνήθηκε, αρκεσθείς μόνο στον μισθό του. Στις αρχές Μαρτίου του 1907 κατέβηκε στην Καρδαμύλη της Μάνης, για να δει τους συγγενείς του, αλλά μετά από λίγες ημέρες έλαβε επείγον τηλεγράφημα από τον Αλέξανδρο Μαζαράκη να ξαναγυρίσει στην Λίμνη, επειδή η κατάσταση εκεί δεν ήταν καλή. Στις 29 Μαρτίου του 1907 αναχώρησε για την Λίμνη με σώμα 12 ανδρών. Το Κέντρο της Θεσσαλονίκης του ανέθεσε την υπαρχηγία της Λίμνης, αλλά ο Παπατζανατέας την αρνήθηκε επειδή διαπίστωσε στα Ελληνικά σώματα απειθαρχία, εκφυλιστικά φαινόμενα, καθώς και απροθυμία των οπλαρχηγών για επιθέσεις, μολονότι ήταν κατάλληλες οι συνθήκες να εκδιωχθούν οι Βούλγαροι εντελώς από την Λίμνη, λόγω της πλημμύρας μετά τον δυνατό χειμώνα του 1907. Εξάλλου και από Βουλγαρικής πλευράς δεν υπήρχε ένοπλη δραστηριότητα. Ο Παπατζανατέας έκανε μία προσπάθεια στρατολογήσεως χωρικών για να επανδρώσει καλύβες στην Λίμνη, αλλά απέτυχε επειδή δεν μπόρεσαν να του προμηθεύσουν φυσίγγια. Απογοητευμένος ο Παπατζανατέας ξαναγύρισε στην Αθήνα μετά το Πάσχα του 1907, αλλά την ίδια ημέρα έλαβε διαταγή να επιστρέψει στην Λίμνη. Λίγες ημέρες, όμως, μετά την επιστροφή του δόθηκε διαταγή από το Κέντρο της Θεσσαλονίκης να αποσυρθούν τα ελληνικά σώματα της Λίμνης στην περιοχή πέρα από τον Αλιάκμονα, γιατί θα γινόταν επέμβαση του Τουρκικού

στρατού στην Λίμνη. Τότε ο Παπατζανατέας εγκαταστάθηκε με το σώμα του στην Μονή Πέτρας. Στις 4 Ιουνίου του 1907, μετά την προδοτική σύλληψη του Καπετάν Άγρα, έλαβε διαταγή από τον Αλέξανδρο Μαζαράκη να συλλάβει αιχμάλωτους ορισμένους σημαίνοντες Βούλγαρους από τα παραλίμνια χωριά, ιδίως δε τον Βούλγαρο Λέτσο, που ήταν ένας από τους υπεύθυνους της σύλληψης του Καπετάν Άγρα, για να χρησιμοποιηθούν ως όμηροι για την απελευθέρωσή του. Ο Παπατζανατέας έστησε με δύο δικούς του άνδρες ενέδρα στην Λικοβίστα και έστειλε χωρικούς από την Λικοβίστα να στήσουν ενέδρα σε άλλα χωριά. Ενώ όμως βρισκόταν στην ενέδρα έφθασε η είδηση του απαγχονισμού του Καπετάν Άγρα στις 7 Ιουνίου του 1907. Έτσι, έσβησε το όνειρο του Τέλλου Αγαπηνού για την συμφιλίωση και ειρηνική συμβίωση Ελλήνων και Βουλγάρων, την ανακούφιση των απλών ανθρώπων της περιοχής από τις ενέδρες, τις εκτελέσεις, το αίμα, το δάκρυ και την ορφάνια και άρχισε ένας νέος κύκλος εκτελέσεων για την εκδίκηση του μαρτυρίου και της βάρβαρης δολοφονίας του Τέλλου Αγαπηνού και του Αντώνη Μίγγα, που γέμισε φρίκη και απογοήτευση τους ανθρώπους της περιοχής. Από τον κύκλο αυτό δεν απουσίασε ο Παπατζανατέας. Πράγματι, λίγες ημέρες μετά την δολοφονία του Τέλλου Αγαπηνού έφυγε από την περιοχή και εγκαταστάθηκε στην Χαλκιδική, όπου συνέχισε την αγωνιστική του δράση. Αργότερα, όμως, όταν ο Παπατζανατέας ξαναήρθε στην περιοχή της Λίμνης των Γιαννιτσών μετά την απελευθέρωσή της, ανακάλυψε τον Λέτσο και τον εκτέλεσε.

Βιβλιογραφία

1. Αρχείο Μακεδονικού Αγώνα Πηνελόπης Δέλτα, Απομνημονεύματα Παναγιώτη Παπατζανατέα, Ι.Μ.Χ.Α., 200, 1994, σελ. 187 επ.
2. Παύλου Α. Τσάμη: Μακεδονικός Αγών, Μακεδονική Λαϊκή Βιβλιοθήκη, Δημοσιεύματα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκης 1975.
3. Κων/νος Απ. Βακαλόπουλος: Μακεδονικός Αγώνας, η ένοπλη φάση 1904 - 1908.
4. Αντιγόνης Μπέλλου - Θρεψιάδη: Μορφές Μακεδονομάχων κ.λ.π., Θεσσαλονίκη 1992.